

Με όλες τις αισθήσεις

ΣΧΟΛΕΙΑ, ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ

12–15 ετών, 30' ανά άσκηση, 1 διδακτική ενότητα

5 ασκήσεις αντίληψης

Όραση, αντίληψη, αφή, κίνηση, σχέδιο

Προπαρασκευαστικός κύκλος, Θέατρο, László Moholy-Nagy, Oskar Schlemmer, Paul Klee

Οι ασκήσεις συνδυάζονται με όλες τις ενότητες ως ασκήσεις για «ζέσταμα»

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΥΛΙΚΑ

Χαρτί DIN A4, μολύβι, επιφάνεια γραφής, χαρτοταινία, χαρτί συσκευασίας, ψαλίδια, κούκλες μαλλιού, δακτυλομπογιές

ΟΔΗΓΙΕΣ

Οι σύντομες ασκήσεις που ακολουθούν εξυπηρετούν την εξάσκηση των αισθήσεων για την αντίληψη του χώρου και του περιβάλλοντος. Βασίζονται σε ασκήσεις του προπαρασκευαστικού κύκλου και των μαθημάτων στα εργαστήρια του Μπάουχαους, και μπορούν να χρησιμοποιηθούν είτε για «ζέσταμα» είτε ως εισαγωγή σε ένα εργαστήριο ή και ως αυτόνομη ενότητα.

ΑΣΚΗΣΗ 1: ΟΡΑΣΗ, ΑΦΗ, ΣΧΕΔΙΟ

Η άσκηση αυτή εξασκεί την αντίληψη μέσω των αισθήσεων και γίνεται ανά δύο.

Βήμα 1: Οι δύο συμμετέχοντες που θα συνεργαστούν στην άσκηση θα λάβουν χαρτί και μολύβι, ο συμμετέχων 1 θα λάβει μία σταθερή επιφάνεια γραφής.

Βήμα 2: Ο συμμετέχων 2 θα λάβει φωτογραφίες κτιρίων του Μπάουχαους, που θα πρέπει να σχεδιάσει στο πλαίσιο της άσκησης. Το χαρτί για αυτό θα κολληθεί στην πλάτη του συμμετέχοντα 1 με χαρτοταινία. Ο συμμετέχων 2 θα κάνει ένα απλό σκίτσο στην πλάτη του συμμετέχοντα 1.

Βήμα 3: Στη συνέχεια, ο συμμετέχων 1 θα μεταφέρει τις γραμμές που ένωσε στην πλάτη του σε ένα χαρτί. Σημαντικό εδώ είναι ο συμμετέχων 1 να μην κοιτάξει το σκίτσο, αλλά να συγκεντρωθεί στις κινήσεις που ένωσε να γίνονται με το μολύβι στην πλάτη του.

Βήμα 4: Οι δύο συμμετέχοντες θα συγκρίνουν τα σκίτσα που έφτιαξαν. Συμφωνούν ως προς το βασικό τους σχήμα; Έπειτα, οι δύο συμμετέχοντες αλλάζουν θέσεις.

Προαιρετικά: Η άσκηση αυτή μπορεί να εκτελεστεί και στο χώρο της πόλης, όπου οι συμμετέχοντες θα σχεδιάσουν σημαντικά κτίρια.

ΑΣΚΗΣΗ 2: ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΣΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΥ

Στην άσκηση αυτή, θα ασχοληθούμε με την αντίληψη του χώρου μέσω του σώματος και της κίνησής μας, καθώς με το πώς θα μεταφέρουμε την αντίληψη αυτή σε γραμμές, περιγράμματα και μορφές. Η άσκηση γίνεται ανά δύο.

Βήμα 1: Οι συμμετέχοντες κινούνται αρχικά για λίγα λεπτά στο χώρο προσέχοντας να εκμεταλλευτούν όλη του την έκταση.

Βήμα 2: Στο κέντρο του χώρου θα απλωθούν, στη συνέχεια, μεγάλα κομμάτια από χαρτί συσκευασίας, ένα για κάθε δυάδα. Ο συμμετέχων 1 ξαπλώνει παίρνοντας μια πόζα της επιλογής του πάνω στο χαρτί και ο συμμετέχων 2 σχεδιάζει με ένα μολύβι το περίγραμμα του σώματος του συμμετέχοντα 1.

Βήμα 3: Τώρα, ο συμμετέχων 1 παίρνει μια άλλη στάση, και ο συμμετέχων 2 σχεδιάζει πάλι το περίγραμμα του σώματος του πρώτου. Αυτό επαναλαμβάνεται μερικές φορές, έτσι ώστε στο τέλος να έχουν σχεδιαστεί στο χαρτί διάφορα περιγράμματα.

Βήμα 4: Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες κάθε δυάδας αλλάζουν ρόλους και εκτελούν ξανά την άσκηση.

Βήμα 5: Τέλος, τα χαρτιά αναρτώνται στον τοίχο. Τι αίσθηση δίνουν τα περιγράμματα; Μοιάζουν με μορφές σε κίνηση; Πώς συμπεριφέρονται ως προς το χώρο;

ΑΣΚΗΣΗ 3: ΓΡΑΜΜΕΣ ΚΑΙ ΔΟΜΕΣ ΜΕ ΜΑΛΛΙ

Η άσκηση αυτή γίνεται σε μικρές ομάδες των 5-10 συμμετεχόντων. Σε αυτήν θα ασχοληθούμε με την αίσθηση που δίνουν οι τρισδιάστατες και οι τρισεπίπεδες δομές.

Βήμα 1: Οι συμμετέχοντες στέκονται σε έναν κύκλο, ο ένας παίρνει μια κούκλα μαλλιού και δένει την άκρη του νήματος στο χέρι του.

Βήμα 2: Στη συνέχεια, πετάει την κούκλα του μαλλιού σε έναν άλλο συμμετέχοντα, έτσι που το νήμα να τους συνδέει. Ο δεύτερος συμμετέχων δένει το νήμα στο χέρι του και πετάει την κούκλα μαλλιού σε έναν άλλο συμμετέχοντα.

Βήμα 3: Όταν όλοι οι συμμετέχοντες έχουν πάρει τουλάχιστον μία φορά την κούκλα του μαλλιού στα χέρια τους, περιεργάζονται το μάλλινο πλέγμα που έχει δημιουργηθεί. Πώς είναι το σχήμα του; Τι θυμίζει;

Βήμα 4: Στο βήμα αυτό, οι συμμετέχοντες ακουμπούν το μάλλινο πλέγμα στο δάπεδο και κοιτάζουν ξανά το σχήμα του. Τι άλλαξε; Η επίπεδη δομή δημιουργεί μια διαφορετική εντύπωση από την τρισδιάστατη;

ΑΣΚΗΣΗ 4: ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΜΕ ΤΑ ΔΥΟ ΧΕΡΙΑ

Σε αυτή την άσκηση οι συμμετέχοντες θα σχεδιάσουν ταυτόχρονα και με τα δύο χέρια, προκειμένου να προσεγγίσουν με παιγνιώδη τρόπο το σχέδιο. Σκοπός είναι να εστιάσουν στη διαδικασία και όχι στο αποτέλεσμα.

Βήμα 1: Κάθε συμμετέχων παίρνει ένα μολύβι σε κάθε χέρι και τα τοποθετεί ταυτόχρονα στο χαρτί για να σχεδιάσει με συγχρονισμένες κινήσεις τις ίδιες ελεύθερες γραμμές και μοτίβα.

Βήμα 2: Στο τέλος, η ομάδα κοιτάζει τις εικόνες που σχεδιάστηκαν. Ποιες γραμμές, ποια μοτίβα και ποιες φιγούρες δημιουργήθηκαν; Οι εικόνες αντικατοπτρίζονται; Ποια από τις δύο πλευρές έχει μεγαλύτερη εκφραστική δύναμη; Η άσκηση αυτή έχει ένα στοιχείο ευχάριστης έκπληξης, γιατί οι συμμετέχοντες διαπιστώνουν ότι μπορούν πράγματι να σχεδιάσουν και με τα δύο χέρια.

ΑΣΚΗΣΗ 5: «ΜΙΑ ΓΡΑΜΜΗ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΣΗΜΕΙΟ ΠΟΥ ΒΓΗΚΕ ΠΕΡΙΠΑΤΟ», ΠΑΟΥΛ ΚΛΕΕ

Η άσκηση αυτή εξασκεί την αντίληψη μέσω των αισθήσεων και βοηθά τους συμμετέχοντες να ξεπεράσουν τις αναστολές τους και να εκφραστούν καλλιτεχνικά.

Βήμα 1: Οι συμμετέχοντες διαλέγουν από τις δακτυλομπογιές το χρώμα που τους αρέσει περισσότερο. Έπειτα ζωγραφίζουν ένα σημείο (μια κουκκίδα) στο χαρτί τους και αφήνουν το δάχτυλό τους να προχωρήσει πάνω στο χαρτί έτσι ώστε να σχηματιστεί μια γραμμή, σαν το σημείο να είχε «βγει περίπατο».

Βήμα 2: Μπορούν να επιλέξουν και άλλα χρώματα και είτε να τα προσθέσουν στη γραμμή που ζωγράρισαν είτε να επαναλάβουν το Βήμα 1.

Βήμα 3: Στο τέλος, η ομάδα των συμμετεχόντων θα κοιτάξει τις εικόνες. Ποια γραμμές, ποια μοτίβα και ποιες μορφές έχουν δημιουργηθεί; Γιατί οι συμμετέχοντες διάλεξαν τα συγκεκριμένα χρώματα;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Ο αρχιτέκτονας Βάλτερ Γκρόπιους ίδρυσε το 1919 τη Σχολή Μπάουχαους με την αξίωση να συνενώσει την τέχνη με τις εφαρμοσμένες τέχνες. Στόχος της σχολής ήταν να εκπαιδεύσει έναν νέο τύπο καλλιτέχνη, που θα συνδύαζε στο πεδίο του βιομηχανικού σχεδίου και της αρχιτεκτονικής προϊόντα κατάλληλα για τη βιομηχανική μαζική παραγωγή. Η Σχολή προέβαλλε τη βούληση να διαμορφώσει διαδικασίες της ζωής και, κατ' επέκταση, την κοινωνία συνολικά, εστιάζοντας στη δημιουργία καθολικών έργων τέχνης μέσα από τη συλλογική εργασία στο πλαίσιο μιας κοινότητας. Ταυτοχρόνως, καθοριστικές συνιστώσες του παιδαγωγικού προσανατολισμού ήταν η διεπιστημονική προσέγγιση και ο πειραματισμός.

Στην αρχή της φοίτησής τους στη Σχολή Μπάουχαους όλοι οι σπουδαστές παρακολουθούσαν έναν εξάμηνο προπαρασκευαστικό κύκλο, όπου διδάσκονταν με έναν παιδαγωγικά καινοτόμο και πειραματικό τρόπο τη χρήση των υλικών και τις βασικές αρχές σχεδιασμού. Οι σπουδαστές κατασκεύαζαν τρισδιάστατες δομές, στις οποίες η σχέση μεταξύ υλικού, κατασκευής, λειτουργικότητας και δημιουργικότητας βρισκόταν στο προσκήνιο. Προκειμένου οι σπουδαστές να μπορέσουν να αντιλαμβάνονται απροκατάληπτα το χώρο και το περιβάλλον, οι υπεύθυνοι καθηγητές του προπαρασκευαστικού κύκλου έδιναν μεγάλη βαρύτητα στην εξάσκηση των αισθήσεων: όραση, ακοή, όσφρηση, γεύση και αφή.

Ο Ελβετός ζωγράφος και παιδαγωγός στο χώρο της τέχνης Γιохάννες Ίπτεν ήταν εκείνος που συνέλαβε την ιδέα του προπαρασκευαστικού κύκλου στο Μπάουχαους της Βαϊμάρης. Για τον Ίπτεν η υποκειμενική αντίληψη και η αντικειμενική σύλληψη αποτελούσαν τη βάση του δημιουργικού σχεδιασμού. Στο μάθημά του, ως υπεύθυνου καθηγητή του προπαρασκευαστικού κύκλου (1919-1923), πρωτεύοντα ρόλο έπαιζαν οι σπουδές φύσης και υλικών, όπως και η θεωρία των χρωμάτων και των σχημάτων. Επίσης, μέρος του μαθήματός του αποτελούσαν η ανάλυση του έργου παλαιών Δασκάλων και το γυμνό σχέδιο.

Το 1934 ο Ίπτεν αποχώρησε από τη Σχολή και τη διεύθυνση του προπαρασκευαστικού κύκλου ανέλαβε την ίδια χρονιά ο Λάζλο Μοχόλυ-Νάγκυ σε συνεργασία με τον Γιόζεφ Άλμπερς. Ο Μοχόλυ-Νάγκυ μετατόπισε την εστίαση από τα καλλιτεχνικά στα τεχνικά ζητήματα. Υιοθέτησε την παιδαγωγική φιλοσοφία του Ίπτεν, αφήνοντας τους σπουδαστές να εκτελούν αυτόνομα τις ασκήσεις των υλικών. Ωστόσο, δεν ήθελε να προωθήσει

την καθαρή ατομική έκφραση των μαθητών του, αλλά να τους εισαγάγει συστηματικά σε μια σύνθεση των αισθήσεων προκειμένου να διδαχθούν βασικές τεχνικές γνώσεις της στατικής, της δυναμικής και της ισορροπίας. Το 1928 επίσημος διευθυντής του προπαρασκευαστικού κύκλου ορίστηκε ο Γιόζεφ Άλμπερς. Ο Άλμπερς παρακινούσε τους σπουδαστές να εξερευνήσουν με απλά εργαλεία τις ιδιότητες των διαφόρων υλικών (όπως του μετάλλου, του ξύλου και του χαρτιού) και έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στη χρήση και την επίδραση του φωτός, της σκιάς και της προοπτικής.

ΠΑΟΥ ΚΛΕΕ

Το 1920 ο Γκρόπιους διόρισε τον Πάουλ Κλέε στο Κρατικό Μπάουχαους της Βαϊμάρης. Το πολυσχιδές έργο του Κλέε κατατάσσεται στον εξπρεσιονισμό, τον κονστρουκτιβισμό, τον πριμιτιβισμό και το σουρεαλισμό. Ο Κλέε ανήκει στους σημαντικότερους εικαστικούς καλλιτέχνες του κλασικού μοντερνισμού του 20ού αιώνα. Το 1921 ανέλαβε τη διεύθυνση του εργαστηρίου βιβλιοδεσίας, το 1922 εκείνη του εργαστηρίου μεταλλοτεχνίας ενώ από το 1922-23 έως το 1925 διηύθυνε το εργαστήριο υαλογραφίας. Στο πλαίσιο του προκαταρκτικού κύκλου, ο Κλέε δίδαξε τόσο στη Βαϊμάρη όσο και στο Ντέσσαου τη βασική θεωρία του για το σχεδιασμό (Elementare Gestaltungslehre). Το 1925 δημοσιεύτηκε το *Pädagogisches Skizzenbuch* [«Παιδαγωγικό Βιβλίο Σχεδίων»] του Κλέε ως δεύτερος τόμος της σειράς «Bauhausbücher» που εξέδιδε ο εκδοτικός οίκος του Μπάουχαους. Από το 1926-27 ως το 1930 ήταν υπεύθυνος του μαθήματος ελεύθερου σχεδίου γλυπτικής και ζωγραφικής, ενώ από το 1927 διηύθυνε το Εργαστήριο Ελεύθερης Ζωγραφικής, ή μάθημα ελεύθερης ζωγραφικής. Από το 1927 ως το 1929-30 δίδαξε θεωρία του σχεδιασμού στο εργαστήριο υφαντουργίας. Ο Κλέε αποχώρησε από τη Σχολή την 1η Απριλίου του 1931, αφού του προτάθηκε μια έδρα διδασκαλίας στην Ακαδημία Καλών Τεχνών του Ντύσσελτορφ. Ωστόσο, όταν την εξουσία κατέλαβαν οι εθνικοσοσιαλιστές ο Κλέε απολύθηκε από τη θέση αυτή.

ΟΣΚΑΡ ΣΛΕΜΜΕΡ

Ως ζωγράφος, γλύπτης και σκηνογράφος, ο Όσκαρ Σλέμμερ ασχολήθηκε στο έργο του κυρίως με τη θέση της ανθρώπινης μορφής στο χώρο. Την περίοδο που δημιούργησε τα σημαντικότερα έργα του (1920-1932), ζωγράφισε πολλούς πίνακες στερεομετρικών μορφών καθώς και συμπλεγμάτων μορφών που διεισδύουν το ένα μέσα στο άλλο. Το 1920, έφτιαξε ήδη τις πρώτες φιγούρες για το *Τριαδικό Μπαλέτο*, που έκανε πρεμιέρα το 1922 στη Στουτγκάρδη. Τον Ιανουάριο του 1921, ο Σλέμμερ ήταν ένας από τους πρώτους Δασκάλους που διόρισε ο Βάλτερ Γκρόπιους στο Κρατικό Μπάουχαους της Βαϊμάρης. Στην αρχή, διηύθυνε ως δάσκαλος φόρμας το τμήμα τοιχογραφίας και δίδασκε γυμνό σχέδιο. Από το 1922 ως το 1923 διηύθυνε ως δάσκαλος φόρμας τα εργαστήρια γλυπτικής, ξυλογλυπτικής και –περιστασιακά– εκείνο της μεταλλοτεχνίας. Για την Έκθεση Μπάουχαους του 1923 στη Βαϊμάρη, ο Σλέμμερ φιλοτέχνησε πλήθος έργων στα πεδία της τοιχογραφίας, της ζωγραφικής, της γλυπτικής, των γραφικών τεχνών, της διαφήμισης και του θεάτρου. Από το 1923 ως το 1929 διηύθυνε το εργαστήριο θεάτρου στο Μπάουχαους της Βαϊμάρης και έπειτα στο Μπάουχαους του Ντέσσαου. Από το 1926 και μετά παρουσιάστηκε σε διάφορες γερμανικές πόλεις μια νέα εκδοχή του *Τριαδικού Μπαλέτου* με μουσική εκκλησιαστικού οργάνου του Χίντεμιτ. Οι παραστάσεις χάρισαν στον Σλέμμερ παγκόσμια φήμη. Ακολούθησαν προσκλήσεις για παραστάσεις του μπαλέτου στο Παρίσι και τη Νέα Υόρκη. Από τον Απρίλιο του 1928, ο Σλέμμερ ανέλαβε εκτενή διδακτικά καθήκοντα στο Μπάουχαους. Εκτός από το μάθημα σχεδίου και τη θεωρία θεάτρου, ο Σλέμμερ εγκαινίασε ένα μάθημα με τίτλο *Der Mensch* [«Ο άνθρωπος»], όπου οι σπουδαστές ασχολούνταν με σχεδιαστικές-μορφοπλαστικές αρχές, αλλά και με τα αντικείμενα της βιολογίας και της φιλοσοφίας. Το 1928-1929 η θεατρική ομάδα του Μπάουχαους, την οποία διηύθυνε ο Σλέμμερ, περιόδευσε ανά τη Γερμανία. Το καλοκαίρι του 1929 ο Σλέμμερ έφυγε από το Μπάουχαους και τον Ιούνιο διορίστηκε ως καθηγητής στην Κρατική Ακαδημία Τέχνης και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Μπρέσλαου, όπου δίδαξε ως το κλείσιμο της σχολής το 1932.

ΛΑΖΛΟ ΜΟΧΟΛΥ-ΝΑΓΚΥ

Το έργο του Λάζλο Μοχόλυ-Νάγκυ περιλαμβάνει, εκτός από τη μη-αντικειμενική ζωγραφική, τη φωτογραφία, τον κινηματογράφο, την τυπογραφία και τη σκηνογραφία. Η δουλειά του ως σχεδιαστή γραφιστικών έργων ήταν έντονα επηρεασμένη από το κίνημα του De Stijl, τον κονστρουκτιβισμό και το Μερτς. Τη δεκαετία του 1920 θεωρούνταν ένας από τους σημαντικότερους καλλιτέχνες φωτογραμμάτων. Καθιέρωσε τον όρο της φωτογλυπτικής. Τα *Telefonbilder* του της δεκαετίας του 1920 μπορούν να ερμηνευθούν ως πρώιμα έργα της εννοιολογικής τέχνης και της media art. Το 1923 διορίστηκε από τον Βάλτερ Γκρόπιους στη Σχολή Μπάουχαους, όπου ασχολήθηκε κατά κύριο λόγο με την πειραματική φωτογραφία, τον κινηματογράφο και την τυπογραφία. Από το 1923 ως το 1925 διηύθυνε τον προπαρασκευαστικό κύκλο και το εργαστήριο μεταλλοτεχνίας στη Βαϊμάρη, και από το 1925 ως το 1928 στο Ντέσσαου. Μαζί με τον Βάλτερ Γκρόπιους, ο Μοχόλυ-Νάγκυ εξέδωσε την πρώτη σειρά των «Bauhausbücher». Το 1928 ο Μοχόλυ-Νάγκυ έφυγε από το Μπάουχαους και ίδρυσε ένα δικό του ατελιέ τυπογραφίας και σχεδιασμού εκθέσεων, φωτομοντάζ και φωτοκολλάζ στο Βερολίνο. Καθώς στη Γερμανία τού αφαιρέθηκε η άδεια εξασκήσεων επαγγέλματος, το 1934 μετέβη αρχικά στο Άμστερνταμ και στη συνέχεια στην Αγγλία (1935-1937). Αργότερα εγκαταστάθηκε στις ΗΠΑ όπου ίδρυσε και διηύθυνε το *New Bauhaus* στο Σικάγο και, όταν η σχολή αυτή έκλεισε το 1938/39, ένα διάδοχο ίδρυμα με την ονομασία *School of Design*.

Αυτό το εργασία χορηγείται με άδεια [Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση 4.0 Διεθνές](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).